



# Äldste

– att leda Guds församling

**T R O N S H E M L I G H E T**

vägledning i den kristna trons grunder

**T R O N S H E M L I G H E T**

# **Äldste**

*– att leda Guds församling*

Bibelcitaten är hämtade från *Bibel 2000*  
Copyright Svenska Bibelsällskapet

© Författarna, Pingst och Libris förlag  
**OMSLAG OCH FORMGIVNING** Maria Mannberg  
**OMSLAGSBILD** Gert Olsson/Bildarkivet  
**TRYCKT** i Nørhaven, Danmark 2013  
**ISBN** 978-91-7387-345-1  
[www.librisforlag.se](http://www.librisforlag.se)

## Förord

När samtidens skiftande ideal för ledarskap lämnar avtryck även i kristenheten, vill vi med denna skrift uppmana till ett fördjupat bibelstudium i en både svår och avgörande fråga: Hur bör Guds församling ledas? Och vem är lämpad att vara församlingsledare?

Pingströrelsen i Sverige, till vilka dessa skrifter framför allt riktar sig, har under större delen av sin historia kallat sina församlingsledare för äldste. Det gäller fortfarande i flertalet pingstförsamlingar, även om det i dag går att spåra en osäkerhet över huruvida detta fortfarande är en tidsenlig och relevant term.

Vi tror att begreppet äldste på nytt behöver definieras. Inte utan skäl är det Nya testamentets vanligaste beteckning för församlingsledarskap. Äldste svarar framför allt mot de egenskaper som är utmärkande för ett andligt ledarskap i Jesu anda. Vilka är dessa kvaliteter? Vad formar en ledare? Och hur väljer vi dem som ska leda den kristna församlingen i vår tid?

Det är vår förhoppning att denna skrift ska inspirera till ett förnyat samtal om det viktiga uppdraget som församlingsledare.

---

Teologiska nätverket i Pingst består av följande personer:  
Beryl Lindeman • Björne Erixon • Dan Salomonsson  
• Greger Andersson • Göran Lennartsson • Jan-Åke  
Alvarsson • Joel Halldorf • Marcus Sönnenbrandt •  
Marcus Örebäck • Marianne Andréas • Martin Boström  
• Olof Djurfeldt • Pelle Hörnmark • Peter Halldorf •  
Roine Swensson • Roland Eckerby • Sam Wohlin • Stefan  
Green • Sören Perder • Ulf Sundkvist • Ulrik Josefsson •  
Uno Solinger

## Kallelsen att leda

På Tiberias strand, en kort tid efter uppståndelsen, utspelar sig en av Bibelns mest förtätade kallelse-scener. Jesus kallar Simon Petrus, den unga kyrkans första ledare, som senare skulle presentera sig som ”en av de äldste”.<sup>1</sup>

Kallelsen går inte att ta miste på. Den är på samma gång enkel och omöjlig:

– Var en herde för min hjord.<sup>2</sup>

Men även den kallades lämplighet måste prövas innan han är redo för uppdraget:

– Älskar du mig?<sup>3</sup>

Allt kristet ledarskap är i grunden en fråga om kärlek. Därför lyder inte frågan: Vill du vara ledare för min församling? utan Älskar du mig mer än de andra gör?<sup>4</sup> I Jesu fråga framträder den subjektiva sidan av kallelsen till äldste. Endast den som älskar Jesus kan efterlikna hans ledarskap, speglat i ömheten för människorna. Ledaren behöver inte vara bättre utbildad och mer begåvad än andra, men måste ha besvarat kärleken till Herren mer förbehållslöst än de många. I förhållande till sin kärlek till Jesus blir denne

en herde med samma sinnelag som Kristus, han som ”avstod från allt och antog en tjänares gestalt”.<sup>5</sup>

Även uppdragets objektiva sida får klara konturer när Simon Petrus möter sin kallelse. Den består i hur ledarskapet utövas. Samtalet på stranden utmynnar i att Jesus anger med vad för slags död Petrus ska förhålliga Gud. Uppdraget gällde att vara ledare i Jesu anda: ”Den gode herden ger sitt liv för fåren.”<sup>6</sup>

Därmed är det en gång för alla sagt: allt kristet ledarskap leder till korset. Ett liv i korsets ljus utgör den väg på vilken uppdraget ”administreras”: man utövar andligt ledarskap genom att lägga ner sitt liv. Vad det innebär att ”ta sitt kors”<sup>7</sup> och bli lik Jesus ”i en död som hans”,<sup>8</sup> är inte den kallades sak att avgöra. Men uppdraget kan bara fullföljas av den som överlåter sig åt att aldrig överge den hjord som anförtrotts honom.



## **Bilder av ledarskap**

Ledarskap har blivit ett modeord i vår tid. Kurser för ledare och konsulter i konsten att utöva ledarskap erbjuder inspirerande verktyg för den som fått uppdraget att leda andra. Även den kristna kyrkan har, på gott och ont, tagit intryck av den omgivande ledarskapskulturen. Här finns något att lära, men också uppenbara risker. När ideal och språkbruk som inte är förankrade i evangeliet inlånas, påverkas grundläggande värderingar och attityder. Medan kompetens är ett signalord i vår tids ledarskapskultur, är karaktär sökordet när Bibeln efterlyser goda ledare.

Allt ledarskap innebär ett mått av offentlighet, något som kräver mognad att hantera. En genomgående biblisk tanke är därför att en människa inte bör ges alltför stort ledaransvar tidigt i livet eller som nyomvänd. I den unga kristenheten sökte man ofta ledare till församlingarna bland dem som inte själva aspirerade. Uppdraget fordrade människor som nått den mognad som innebär att de jagcentrerade sidorna av livet inte längre dominerar, såsom

behovet att slå sig fram, bli sedd och nå framgång. Bland bedjarna, dem som älskade det fördolda livet med Kristus, sökte församlingarna sina äldste. Ett uppdrag som måste bäras med bävan – att vara människornas herde – får inte hamna i händerna på den som är mer upptagen av styling än autenticitet och gärna ser titeln ledare på sin framdörr.

Ledarskap blir som mest riskfyllt när det förbinds med tro och andligt liv. Inte minst gäller det i en kultur där framgång, tillväxt och synlighet är hårdvaluta. Det är betänkligt om vi tror att synlig bekräftelse, vare sig det rör sig om numerär, mirakel eller uppmärksamhet, utgör en fullmakt.<sup>9</sup> Då behövs personer som förvärvat den hjärtats enfald som utplånar självupptagenhet och karriärlystnad. En andlig ledare måste vara vad Jesus kallar ”renhjärtad”,<sup>10</sup> en egenskap som gör henne fri från begäret att söka andras uppskattning.<sup>11</sup>

## Vad kallas ett bibliskt ledarskap?

Flera begrepp används för att beteckna ledarupp-gifter i den kristna församlingen: pastor, präst, biskop, föreståndare, äldste och diakon är några av de vanligaste. Samtliga av dessa är bibliska; de är översättningar av ord med vilka olika tjänster i Nya testamentet benämns.

Pastor har inom frikyrkan kommit att bli den vanligaste beteckningen på någon som har getts förtroendet att vara församlingens herde, att leda genom predikan, själavård och undervisning, att inbjuda till Herrens måltid, liksom att förrätta dop, vigslar och begravningar. Pastorer har i regel sin försörjning av uppdraget genom att de är anställda av församlingen. Även en präst i de kyrkor som använder denna ämbetsbeteckning kan tilltalas som pastor, vilket då ofta syftar på tjänstens innehåll, att vara herde, snarare än att utgöra en titel.

Det är betecknande att benämningen pastor i stort sett inte alls användes i pingströrelsen i Sverige under dess första decennier. Delvis för att man ville avgränsa sig från den övriga frikyrkan där denna titel

var vanlig. Pingstförsamlingarnas herdar kallade sig själva helt enkelt för predikanter eller vittnen. De senaste årtiondena har inneburit en utveckling inom delar av frikyrkan där begreppet pastor kommit att förbindas med uppgifter som tidigare inte gick under denna beteckning. Barnpastor, tonårspastor, sjukhuspastor, fängelsepastor, idrottspastor, omsorgspastor och krogpastor hör till uttryck som är i bruk.

Titeln ”pastor” har därmed kommit att representera legitimitet. Om det skulle råda någon tveksamhet med vilken rätt en person kallar sig pastor, kan det naturligtvis leda till osäkerhet hos människor som söker dennes tjänster. På samma sätt som man har rätt att förvänta sig att den som kallar sig terapeut eller psykolog har genomgått en utbildning och prövning som svarar mot uppdraget, måste människor kunna förvänta sig att den som ger sig ut för att vara pastor har täckning för sitt anspråk. I en församlingsrörelse som Pingst där ingen annan ordning för ordination av pastorer har funnits än den som sker genom avskiljning i en lokal församling, blir det nödvändigt att ställa frågan: Vem har behörighet att kalla sig pastor?

Själva ordet pastor är hämtat från latinets (*pastor*) och betyder herde. Det svarar mot grekiskans *poimēn*, som används 29 gånger i Nya testamentet, framför allt om Jesus som kallas ”den gode herden”,<sup>12</sup> vilket alltså även kan översättas med ”den gode pastorn”. Ordet pastor/herde svarar mot en funktion, inte en position. Hebreiskans motsvarighet är *ro‘eh*, som används 173 gånger i Gamla testamentet. Det kan vara värt att lägga märke till att begreppet pastor aldrig användes som en titel i den tidiga kyrkan. Det betecknade en funktion, vad en församlingsledare förväntades göra. När Augustinus på 400-talet använder ordet pastor beskriver han vad som är församlingsledarnas uppgift: ”De [pastorerna] skall tillrättvisa de oordentliga, uppmuntra de modfällda, stödja de vacklande, vederlägga dem som säger emot, utestänga de svekfulla, undervisa de okunniga, uppliva de lata, tygla bråkmakarna, kuva de arroganta, mäkla fred bland de tvistande, underlätta för de fattiga, befria de förtryckta, styrka de godhjärtade, ha tålmod med de onda och älska alla.”<sup>13</sup>

Bruket av ordet pastor som ämbetstitel uppstod på 1500-talet, och kan framför allt hänföras till den

reformerta grenen inom protestantismen med Calvin och Zwingli som förgrundsgestalter. Dessa ville ersätta det romersk-katolska prästbegreppet med benämningen pastor. Inom den protestantiska kristenheten har det därefter funnits olika sätt att använda pastorstiteln. Vissa samfund avskiljer inte pastorer, utan endast äldste och diakoner. Bägge dessa kan sedan kallas för pastorer.<sup>14</sup>

## Församlingsledaren som föreståndare

I pingstförsamlingarna i Sverige användes redan från början såväl begreppen föreståndare och äldste om dem som var församlingsledare. Föreståndare kommer av grekiskans *episkopos*. När Paulus beskriver de äldstes funktion i sitt avskedstal till församlingsledarna i Efesos introducerar han ordet *episkopos*, som då översätts med ”ha uppsikt över”.<sup>15</sup> Det är enda gången ordet används i Apostlagärningarna om församlingsledaren och dennes uppgift. Det är också första gången i Nya testamentet som begreppet föreståndare används om församlingens äldste. Från *episkopos* kommer ordet biskop, men när det fortsättningsvis används i Nya testamentet, framför allt i pastoralbrevet, översätts det i Bibel 2000 liksom i Svenska Folkbibeln med ”församlingsledare” medan 1917 års översättning har ”föreståndare”. Vi väljer här att främst använda ordet föreståndare, eftersom det varit ett vedertaget begrepp i svenska pingstförsamlingar liksom inom pingströrelsen i andra delar av världen.

I de nytestamentliga texterna finns en överlappning i det sätt på vilket orden föreståndare och äldste

(*presbyeros*) används, något som framför allt speglas i pastoralbrevet. Allra tydligast framgår det av Paulus anvisningar i Titus 1:5–9. Här uppmanas Titus att ”tillsätta äldste i varje stad”.<sup>16</sup> När aposteln ger riktlinjer om vilka egenskaper en äldste bör ha är parallellerna slående med vad som sägs om föreståndaren i 1 Tim 3:2–7. Därefter skriver Paulus: ”Församlingsledaren måste ju vara oförvitlig eftersom han är Guds förvaltare.”<sup>17</sup> De äldste kallas alltså här föreståndare eller församlingsledare. Även i inledningen till Filipperbrevet får vi samma intryck, när Paulus hälsar till ”församlingsledarna och medhjälparna”.<sup>18</sup> Här omnämns inga äldste, endast församlingens föreståndare tillsammans med diakonerna. Vi kan utgå från att de som i Filippi kallas föreståndare också var församlingens äldste.

Varifrån kommer då modellen där föreståndaren framträder som en ledande person omgiven av en grupp äldste? Det enda exemplet i Nya testamentet där vi kan utläsa detta, ett inte oviktigt sådant, är i moderförsamlingen i Jerusalem. Apostlarna är till en början de självklara ledarna i församlingen, men även



en grupp av äldste framträder snart som ledare vid sidan om dem. I det femtonde kapitlet talas upprepade gånger om ”apostlarna och de äldste”.<sup>19</sup> Med tiden avtar apostlarnas roll, dessa lämnar för missionerande uppdrag på olika håll, och när Paulus tre år efter sitt möte med Herren återvänder till Jerusalem tycks endast Petrus finnas kvar där av de tolv. ”Någon annan av apostlarna såg jag inte” kommenterar Paulus, men gör samtidigt tillägget: ”bara Herrens bror Jakob”.<sup>20</sup>

Av Apostlagärningarna framgår hur denne Jakob, som alltså inte hörde till de tolv utan presenteras som bror till Jesus, allt tydligare tycks inta rollen som föreståndare för Jerusalemförsamlingen. Vid apostlamötet i Jerusalem som utförligt skildras i Apostlagärningarnas femtonde kapitel är det Jakob som för ordet.<sup>21</sup> Paulus talar om honom som en ”av pelarna” i församlingen vid sidan om Petrus och Johannes.<sup>22</sup> Intrycket av Jakobs ledande roll förstärks av hur Petrus efter att ha blivit frisläppt från fängelset ber dem som varit församlade till bön att ”tala om det för Jakob och de andra bröderna”.<sup>23</sup> Och när Paulus gör sitt troligen sista besök i Jerusalem heter

det att han ”gick hem till Jakob och dit kom också alla de äldste”.<sup>24</sup> Att Jakob skulle varit föreståndare i Jerusalem var också en allmän uppfattning i den tidiga kyrkan, så tolkades de nytestamentliga texterna. Kyrkohistorikern Eusebios beskriver på 300-talet Jakob som ”Herrens bror, till vilken apostlarna hade anförtrott föreståndarens stol i Jerusalem”.<sup>25</sup>

Utöver detta enda exempel tycks det alltså som att begreppen föreståndare och äldste kunde användas om samma personer i församlingarna, ingen klar distinktion gjordes mellan de två. Först i generationen efter apostlarna uppstår en tydlig åtskillnad: föreståndaren, eller biskopen, framträder då som en distinkt person med det yttersta ansvaret för församlingens ledning och denne är omgiven av ett presbytererium, ett råd av äldste.<sup>26</sup> Här finns bakgrunden till de två ämbetena biskop och präst i de äldre kyrkorna, som motsvaras av föreståndare och äldste inom frikyrkan. För utvecklingen av ett så kallat tredelat ämbete – föreståndare, äldste och diakoner – blev dock beskrivningen av förhållandena i moderförsamlingen i Jerusalem viktig längre fram i historien.

## **Förvaltare av Guds hushåll**

När vi ska definiera föreståndarens roll och ansvar och motivera det utifrån Nya testamentet är det viktigt att komma ihåg att den bibliska undervisningen, och därmed dess språk, är sprunget ur den jord där församlingarna växte fram. Vi behöver därför försöka förstå hur orden användes och uppfattades bland dem som först läste texterna. Det kan annars finnas en risk att en senare tillämpning av orden – i det här fallet begrepp som föreståndare/biskop liksom äldste/presbyter – projiceras tillbaka på de nytestamentliga texterna för att ge stöd åt en praxis som med tiden växt fram. Denna praxis behöver i och för sig inte vara felaktig, i betydelsen obiblisk, men vi behöver vara medvetna om att när orden först skrevs ned och togs emot hade de inte självklart den innebörd de senare kom att få.

Med förändrade yttre förhållanden kan utövan-  
det av uppdraget som föreståndare och äldste till  
viss del behöva anpassas till en ny kontext, men  
ledaruppgiftens innersida, dess ande, är och förblir  
densamma. Det är här begreppet äldste blir viktigt

eftersom det betecknar den inre sidan av uppdraget som församlingsledare.

Vilken är då den historiska bakgrunden till ordet föreståndare när det börjar användas i de nytestamentliga församlingarna? I klassisk grekiska betecknade detta ord inte ett religiöst ämbete utan kunde användas om någon som hade ett tillsynsansvar inom olika områden i samhället. Här finns dessutom en anknytning till den judiska miljön och inte minst den roll som föreståndaren för en synagoga hade. Vi läser i evangelierna om personer som var föreståndare för synagogan.<sup>27</sup> Det föll sig naturligt att synagogans ordning övertogs av de första kristna, som organiserade sina församlingar efter en liknande modell.

Synagogorna som vid denna tid fanns utspridda runt om i den grekisk-romerska världen, den så kallade diasporan<sup>28</sup>, hade ofta formen av ett hushåll. Hemmen utgjorde samlingsplats, och man möttes av naturliga skäl hos de mer välbärgade familjerna som kunde ställa sina rymliga hus till förfogande. På liknande sätt hade den kristna gemenskapen från början strukturen av ett familjehushåll. Den bakom-

liggande teologiska tanken var församlingen som en familj: de döpta är Guds söner och döttrar, Kristi medarvingar, och därmed varandras bröder och systar. I det judiska hemmet var hufvudern den som bar huvudansvar, bad välsignelsebönen vid måltiderna och såg till att god ordning rådde i hemmet och hushållet. Detta avspeglades i den religiösa gemenskapen: synagogföreståndaren hade ansvar för ordningen och sammanhållningen i den församling som möttes i synagogan.<sup>29</sup>

När ordet föreståndare användes i de första kristna församlingarna var innebörden densamma: det syftade till den som hade ansvaret för ordningen i Guds församling. Paulus talar i Första Thessalonikerbrevet om de ”som har det tyngsta arbetet”<sup>30</sup>, en översättning av det grekiska ordet *proistaménos*. Det kommer av verbet *proistemi*, som kan användas i betydelsen att utöva ledarskap, vägleda, visa omsorg eller gå före.<sup>31</sup> Det var föreståndaren som i allt väsentligt gick före församlingen. Han ledde firandet av Herrens måltid och vakade över undervisningen om hur man skulle leva tillsammans som kristna. Eller

med Paulus bild i Första Timotheosbrevet: ”hur man bör uppföra sig i Guds hushåll”.<sup>32</sup> Föreståndaren hade med andra ord en roll som liknade husfaderns.

Skillnaden i jämförelse med ett ordinärt familjehushåll var dock att uppgiften inte kunde göras anspråk på som en rättighet. I hushållet tillföll rollen familjens överhuvud, husfadern, ingen annan kunde komma ifråga. En nyckel till förståelsen av föreståndarens roll i de unga församlingar finns i ett uttryck som används i Titus 1:7. Här beskrivs föreståndaren som ”Guds förvaltare”. Ordet förvaltare – *oikonomos* – användes vid denna tid om personer som hade en administrativ eller ledande befattning, utan att de därmed var överhuvud för den egendom eller det hushåll de hade ansvar för. Förvaltaren kunde vara anställd hos en privatperson, han kunde också vara en ämbetsman inom stadsadministrationen eller till och med vid det kejserliga hovet. Vissa förvaltare var fria män och som sådana anställda för sitt uppdrag, men många var slavar eller före detta slavar som blivit frigivna. Oavsett om förvaltaren var fri eller slav, vilket inte gjorde någon skillnad för själva

förvaltarskapet, kunde han ha avsevärt inflytande och betydande manöverfrihet; hans uppdragsgivare hade överlämnat sin auktoritet åt honom. Förvaltaren handlade på sin herres, eller arbetsgivares, vägnar och med dennes bemyndigande.

Språkligt har *episkopos* ingen annan betydelse än att hålla ett öga på saker och ting. Föreståndarens uppgift är att utöva tillsyn. Men när ordet föreståndare knyts till förvaltare framträder innebörden av att vara församlingsföreståndare. Och här blir bilden av hushållet belysande. Föreståndaren är den som fått Guds befohlenhet att leda och administrera församlingen såsom Guds hushåll. Han vakar över att undervisningen bevaras sund, att församlingen lever i överensstämmelse med sin tro, att god ordning upprätthålls i sammankomsterna och att harmonin bevaras mellan dess olika medlemmar. För denna uppgift har han blivit anförtrodd gudomlig auktoritet. Föreståndaren är inte överhuvud, men i egenkap av förvaltare representerar han honom som är överhuvudet, Herren själv. Han har varken förvärvat sin auktoritet genom arv, utbildning eller kompetens,

den är delegerad av Gud som ett förtroende och alltid bekräftad av församlingen. Föreståndaren leder Guds hushåll, och församlingens rykte beror i hög grad på honom. Därför är de etiska kraven på den som innehar detta uppdrag höga.



## De äldste

Låt oss nu se närmare på förhållandet mellan föreståndare och äldste i Nya testamentet. Ordet äldste förekommer framför allt i Apostlagärningarna och pastoralbrevens som benämning på dem som bar ledarsvar i församlingarna. Första gången det används är när Paulus och Barnabas överlämnar en gåva från församlingen i Antiochia till de troende i Jerusalem. Det heter då att de överlämnade det som insamlats ”till de äldste”.<sup>33</sup> När Paulus och Barnabas senare befinner sig på sin första missionsresa tar de ansvar för att de nybildade församlingarna får ledare, och dessa kallas då äldste: ”I varje församling utsåg de också äldste, och efter bön och fasta anförtrodde de dem åt den herre som de hade kommit till tro på.”<sup>34</sup> I femtonde kapitlet talas, som vi tidigare berört, upprepade gånger om ”apostlarna och de äldste” i församlingen i Jerusalem.<sup>35</sup>

Här ser vi alltså hur det utöver apostlarna finns en tydligt urskiljbar grupp ledare i den första församlingen, och dessa benämns äldste. I det tjugonde kapitlet, som vi skall återkomma till, sänder Paulus

bud till Efesos ”och kallade till sig församlingens äldste”.<sup>36</sup>

I Apostlagärningarna är äldste det vanligaste ordet när det talas om församlingsledare i den första kristna tiden. Detsamma gäller i pastoralbrevet.<sup>37</sup> Här används visserligen ordet äldste även om äldre människor i allmänhet i församlingen. ”Mot en äldre man (*presbyteros*) skall du inte använda hårda ord.”<sup>38</sup> Eller: ”Äldre män (*presbytes*) skall uppträda nyktert.”<sup>39</sup> Men samtidigt råder ingen tvekan om att ordet även används om en tydligt urskiljbar grupp ledare i församlingen. ”Sådana äldste (*presbyteroi*) som sköter sin ledaruppgift bra ...”<sup>40</sup> Eller som när det heter: ”Ta inte upp klagomål mot någon av de äldste annat än på två eller tre vittnens ord.”<sup>41</sup> Ännu tydligare blir det när Paulus påminner Timotheos om hur ”de äldstes råd lade sina händer på dig”.<sup>42</sup>

När ledare i de första församlingarna kallas äldste är det inget nytt begrepp som introduceras. Den judiska miljön utgör en självklar bakgrund, men även det grekisk-romerska samhället. I evangelierna möter vi upprepade gånger ”folkets äldste”<sup>43</sup> som den

grupp som tillsammans med prästerna utgjorde ett ledarskap inom det judiska samhället. I den grekisk-romerska världen har det sin motsvarighet i det råd av *gerousia* som styrde i städerna liksom inom andra offentliga sammanhang. Detta grekiska ord anspelar på äldre, erfarna personer i samhället. Den judiske historikern Josefus hänvisar till just denna grupp som *presbyteroi*. Judiska äldste uppträder även som ledare för de judar som lever i städer i romarriket utanför Det heliga landet. Dessa äldste hade inte rollen som synagogföreståndare, däremot tycks de ha haft ansvar för att utse dem som skulle förestå synagogorna.

## Pålitlig, men inte felfri

Det är alltså ingen tillfällighet att äldste i Nya testamentet är den vanligaste beteckningen på församlingens andliga ledare. Språkligt har dock ordet i sig inget med ledarskap att göra. Äldste signalerar ålder, erfarenhet och mognad. En person blir inte äldste i en församling i det ögonblick denne avskiljs genom handpålägning. Den som utpekas och bekräftas genom handpålägning har under lång tid gjort sig känd som pålitlig, klok och gudsälskande. I judisk tradition var det inte ovanligt att en man kunde inväljas som äldste först när han uppnått en ålder av 40 år. En äldste ägde sitt förtroende i kraft av erfarenhet och vishet. Det var en person med ”gott anseende”. Detta uttryck används när det framhålls vad apostlarna ville att församlingen skulle vara uppmärksam på vid tillsättandet av nya ledare: ”Välj ut sju män bland er som har gott anseende och är fyllda av ande och vishet, så sätter vi dem till sådana uppgifter.”<sup>44</sup>

Äldste syftar alltså på karaktärens mognad, en människas *ethos* som man sa i den kultur där kristendomen växte fram. Grekiskans *ethos*, av vilket vårt

ord etik kommer, är här ett samlande begrepp för livsstil, vanor och uppträdande, allt det som formar en människas personlighet. När Nya testamentet anger vad som bör utmärka församlingens äldste är det karaktären som konsekvent framhålls. Den utgör grunden för pålitlighet i mänskliga relationer.

En människas resning och karaktär står att söka i vad som får henne att tala mer än i vad hon säger. Det är de djupare drivkrafterna som formar en karaktär – eller förskingrar den. Motiven gör människan. I den värld där Nya testamentet växer fram menade man att karaktär har att göra med en människas förhållningssätt till sina medmänniskor och till sina egna begär. Karaktär danas inte över en vår. Den inre frihet som gör en människa oberoende av såväl motgångar som tillfälliga succéer förvärfvas inte snabbt och enkelt. Därför väljs ledare bland dem som varit med länge, inte bland de nyomvända och alltför unga.<sup>45</sup> De kallas ”äldste”, inte för att ålder är en merit utan för att en ledare måste ha lärt sig att vänta. Fördröjd behovstillfredsställelse är en av livets viktigaste övningar i den process som får oss att

mogna från individer till personer; från en självupptagen attityd till en självutgivande livshållning. Den som ska bära ansvar för andras andliga väl behöver äga ett inre oberoende som gör att han varken låter sig förföras av smicker eller skrämmas av motstånd. Framför allt får han inte ha bråttom. Inriktningen på omedelbara resultat leder snart till karaktärens sönderfall.

Det är slående hur tyngdpunkten i stort sett helt placeras på det etiska livet, inte på olika former av kompetens, när pastoralbrevet anger vilka kriterier som bör gälla vid val av ledare i församlingen. I Titusbrevet heter det att de äldste ska vara ”oförvitliga män”<sup>46</sup> och i Första Timotheosbrevet att församlingsledaren ska vara ”höjd över allt klander”. Här används ett grekiskt ord<sup>47</sup> som bara förekommer en gång i Nya testamentet men som är vanligt förekommande i grekiska texter från denna tid.<sup>48</sup> Det ger uttryck för att en persons levnadssätt måste tåla offentlig granskning. Inga anmärkningar ska kunna göras mot dennes sätt att leva. Samma innebörd har ordet ”oförvitlig”,<sup>49</sup> som används om de äldste i Titusbrevet.

En äldste ska inte kunna klandras för sitt *ethos*, det sätt på vilket han uppför sig bland människor. Paulus tillägger att det även bör gälla bland dem som finns utanför församlingen: ”Dessutom måste han ha gott rykte bland utomstående, så att han inte blir förhånad och går i djävulens fälla.”<sup>50</sup>

Gott anseende. Oförvitlig. Höjd över allt klander. Det skulle kunna läsas som om det handlade om någon som är inställsam och foglig, aldrig stöter sig med omgivningen, inte irriterar eller provocerar. Men så är knappast fallet. Gott anseende vinner den som under lång tid visat sig pålitlig. Oförvitlig är den som förvaltar sina ord, sina pengar och sina relationer med integritet. Höjd över allt klander är den som inte säger en sak här, och gör en annan där. Grundläggande i alla former av ledarskap är ett integrerat liv. Det är dock inte detsamma som ett felritt liv.

Om vi läser pastoralbrevens krav på ledare oför-siktigt lurar perfektionismens förbannelse runt hörnet. Men det räcker att påminna sig hur Paulus själv aldrig försöker dölja sin brustenhets och brottnings bakom en hårdredigerad självpresentation. När han öppet talar

om sin kamp, sina tårar och sin svaghet avlastar han trycket hos sina medarbetare. Den kristna församlingen är en del av en tillvaro som är sönderbruten, fragmentarisk och ofullkomlig. Hon behöver ledare som inte storvulet ordar om ”hundra procent”, som om allt måste vara perfekt, och därmed ger näring åt en andlighet som är instuderad och påklistrad. En ledarskapslitteratur med förskönande schablonbilder och ouppnåeliga ideal är inte bara oanvändbar, den är direkt skadlig. Det innebär ingalunda att aposteln stämmer upp en lovsång till medelmåttigheten. Genom sitt eget möte med evangeliet vet han att en människa kan växa utöver sig själv – över sina begränsningar och skavanker, sina sår och sin bitterhet, och bli en autentisk och hel människa, en personlighet präglad av ett *ethos* som inger tillit.

Men till skillnad från den grekiska världen där etiken främst handlar om de dygder som skänker karaktärsstyrka, har den etik som formar det kristna sättet att leva alltid sin utgångspunkt i umgänget med Gud i bön. En äldste leder inte genom behörighet av det ena eller andra slaget, utan genom den erfarenhet



han eller hon har av livet med Kristus och ”i Kristus”.<sup>51</sup> Det är därför ingen tillfällighet att Paulus i sin undervisning om ett kristet liv i pastoralbrevet fogar in anvisningar om ordningen för bönen: ”Jag vill att männen på varje ort skall be med renade, lyfta händer, utan vrede och utan förebehåll.”<sup>52</sup>

Församlingens äldste står främst av alla i Ordets och börens tjänst. Deras uppgift är att genom bön, undervisning och själavård vägleda församlingen och den enskilde till ett rikare liv med Kristus. En äldstes högsta strävan måste därför vara ett heligt liv – det alla kristna är kallade till – så att denne i sitt eget liv synliggör det mål mot vilket en äldste är kallad att vägleda hela församlingen. Men helighet har inget med charm, personlig utstrålning eller ens förmåga till självdisciplin att göra. En fängslande predikant är inte automatiskt en god andlig ledare. Inte heller är det säkert att den mest disciplinerade är den man helst bör anförtro sin själ åt. I Bibelns tal om karaktär förutsätts disciplin och självbehärskning, men ännu mer överlåtelse åt den helige Ande, som i människan formar bilden av Kristus, den ödmjuka ledaren.<sup>53</sup>

## Unga äldste?

Innebär alltså begreppet äldste – en ledartitel som anspelar på ålder – att den som är ung inte kvalificerar för uppdraget att vara herde? Vid vilken ålder kan man i så fall komma i fråga? Efter det som hittills sagts är det frågor som behöver ställas. Vi är numera del av ett samhällsklimat där ålder i många sammanhang kommit att betraktas som en belastning vid val av ledare. I äldre kristna traditioner har det varit självklart att en andlig ledare behövde ha uppnått en viss ålder. Därav talet om äldste. Unga människor ska självklart ges utrymme, att till exempel vägleda jämnåriga och ta ansvar i evangelisation och gudstjänstliv, men inte alltför tidigt uppträda som församlingsledare. Det är en uppgift vars främsta kvalifikation består av den erfarenhet och mognad som förutsätter en viss ålder.

Men vad menar vi i sammanhanget med ”ung”? När Paulus uppmuntrar sin andlige son till frimodighet i sin ledaruppgift med orden ”Låt ingen se ner på dig för att du är ung”, var han omkring trettio år.<sup>54</sup> Inom många delar av kristenheten har inte sällan

framhållits att en pastor eller präst åtminstone bör ha uppnått ”Herrens ålder”, det vill säga trettio år. Den som är ung och känner sig kallad till uppgiften bör varsamt tränas, långsamt öva sig att bära Kristi ok, men inte alltför snabbt utsättas för offentlighetens påfrestningar.

Självfallet finns det ledaruppgifter som unga människor både kan och bör ha i en kristen församling. Men den mognad, självinsikt och andliga klarsyn som krävs för att vägleda själen genom dunkla nätter, och församlingar genom svåra tider, kan knappast förvärfas utan den mognad som sker över tid. En praxis som varit vanlig inom svensk pingströrelse är dock att yngre människor som utmärkt sig genom ansvarsmedvetenhet avskilts som äldste – ibland redan i 25–30-årsåldern – för att få möjlighet att växa in i uppdraget. Genom att lyssna och lära av dem som varit med längre har man långsamt mognat för uppgiften.

## **Relationen mellan föreståndare och äldste**

Samtidigt som beteckningen äldste framför allt står för ett helgat liv, ser vi alltså hur det tidigt blir en vedertagen benämning för det formella ledarskapet i de unga församlingarna. Vi kan med rätta tala om en äldstetjänst. De äldste är utpekade och bekräftade i församlingen genom handpåläggning, deras uppdrag betraktas som en kallelse från Gud. Därmed blir de äldste en klart identifierbar grupp, alla vet vilka som tillhör ”de äldstes råd”.<sup>55</sup>

Vi kan nu sammanfatta vad vi kan utläsa om hur föreståndare och äldste förhåller sig till varandra i Nya testamentet. När begreppet äldste blir den vanligaste benämningen för nytestamentligt ledarskap har det sin bakgrund i den judiska traditionen. Det ord som översatt med äldste lägger vikten vid en persons karaktär, förvärvad genom ålder och mognad, medan föreståndare snarare uttrycker funktionen att leda. När de två orden förs samman klarnar den praxis som växte fram i de unga församlingarna och var ett arv från den judiska synagogan, men också speglade förhållandena i den grekisk-romerska världen.

Medan det är föreståndarens ansvar att vara hushällets förvaltare och därigenom vaka över ordning och enhet i församlingen, har de äldste ansvar för församlingens andliga liv och tillväxt. De två uppgifterna hör nära samman, till stor del sammanfaller de under den första kristna tiden. Samma andliga och etiska krav ställs på föreståndaren som på de äldste. Föreståndaren är en av de äldste. Men en äldste – eller en pastor – är inte nödvändigtvis föreståndare. Såväl språkligt som innehållsligt anknyter begreppen äldste och pastor till varandra. Båda handlar om den vård och omsorg av församlingens inre liv som förutsätter erfarenhet och vishet.

Mönstret för tidig kristen församlingsledning blir framför allt tydligt i Apostlagärningarnas beskrivning av församlingen i Jerusalem. När apostlarna skingras i olika riktningar och ägnar sig åt missionerande uppdrag övergår ledningen av församlingen successivt till en grupp äldste enligt judiskt mönster. Det är utifrån den praxis som växte fram i denna församling som övriga församlingar under nytestamentlig tid fann modellen för sin ledarstruktur. Bland de äldste

i Jerusalem framträder en person med en ledande roll som föreståndare, Jakob, Herrens broder. Här får den ordning för församlingsledning konturer som skulle bli mönsterbildande i den unga kristenheten. En gemensam praxis för hur urval och ordination sker växer samtidigt fram.

Innan vi ser närmare på hur valet av äldste går till finns ytterligare en fråga att ställa: Hur förhåller sig det vi hittills sagt till begreppet präst, som blivit en vanlig benämning på församlingsledare i stora delar av kristenheten och även används i Nya testamentet?

## Vem är präst?

I Israel tillhörde prästtjänsten leviterna, vilket innebär att det stora flertalet var utestängda från denna uppgift. Prästerna var helgade åt Gud för sitt uppdrag, en skarp gräns skilde dem från folket i övrigt. Inga andra än prästerna fick utföra den offerttjänst genom vilken människans gemenskap med Gud förverkligades. Prästernas uppdrag var att företräda folket inför Gud. De var Israels andliga ledare.

Med Jesus sker en förändring av denna ordning. Han är översteprästen som en gång för alla träder in i det allra heligaste och ger ett evigt och fullkomligt offer för våra synder. Gamla testamentets löfte om ”ett rike av präster”<sup>56</sup> går i uppfyllelse när förhänget i templet rämnar.<sup>57</sup> I det ögonblicket överskrids gränsen mellan Gud och människa. Genom Kristus har församlingen, som förlängningen av Israel, trätt in i helgedomen. Vi har tillträde till det allra heligaste i templet. Ja, vi har trätt in i själva himlen.<sup>58</sup> Människan behöver inte längre någon som företräder henne inför Gud – hon är nu själv präst.

I Första Petrusbrevet beskrivs de döpta som ”ett

heligt prästerskap” vars uppgift är att ”frambära andliga offer” och ”förkunna hans storverk”.<sup>59</sup> Ett dramatiskt skifte har ägt rum i förhållande till den ordning som gällde i det första förbundets Israel.

Vår identitet som präster i det nya förbundet skänks oss genom dopet i vatten och helig Ande. Dopet är den enda helgande handling som Nya testamentet känner till, det representerar födelsen och smörjelsen. Genom dopet i vatten och Ande, motaget i tro, föds vi in i Guds rike och blir levande stenar i det tempel som är Kristi kropp. Det är också den handling genom vilken vi blir smorda med helig Ande till att vara präster åt Gud, den högste.

Här finns en viktig bakgrund när vi talar om ledarskap i den kristna församlingen. Medan andligt ledarskap i Gamla testamentet handlade om att företräda folket inför Gud, är uppgiften en annan i Nya testamentet. Efter Kristi påsk finns ingen annan medlare mellan Gud och människor än Jesus Kristus, och efter pingstdagens andeutgjutelse finns bara en ”andlig ledare” i församlingen: den helige Ande. Det innebär inte att var och en är sin egen lärare,



men att ett kritiskt öga måste hållas på den som vill uppträda som ledare för andra. ”Ni behöver ingen lärare. Ty hans smörjelse undervisar er om allt”,<sup>60</sup> säger Johannes. Här är udden riktad mot den som gärna ikläder sig rollen som andlig ledare, den som tror sig vara invigd i Guds hemligheter mer än andra i församlingen.

Alla döpta tillhör ”ett rike av präster”<sup>61</sup>, och har direkt tillträde till Gud genom den ”smörjelse” de tagit emot. Men inom detta ”heliga folk” har några getts uppdraget att vara herdar för hjorden. Dessa är inte präster i gammaltestamentlig mening, med en särskild ställning inför Gud,<sup>62</sup> men genom Guds kallelse och den andliga mognad de förvärvat har de igenkänts som äldste. Genom sitt föredöme i ett kristet liv har de fått förtroendet att leda församlingen. Därmed är också deras uppgift att synliggöra den prästtjänst alla som infogats i Kristus delar.

Det finns alltså bara en präst i församlingen, Jesu Kristus, och i hans prästtjänst har alla döpta blivit delaktiga. Däremot finns en mångfald av tjänster.<sup>63</sup> De vittnar om församlingens organiska väsen, framför

allt framställt med bilden av en kropp. Precis som de olika delarna i en kropp har sin givna plats med vilken följer en given funktion, så är det i församlingen. Vi har alla fått en plats i kroppen, för att utföra en särskild uppgift, och denna funktion motsvaras av en Andens gåva. Vi förverkligar vår plats i kroppen i kraft av den nådegåva som Anden tilldelar oss.

Där gåvor och tjänster räknas upp i Nya testamentet heter det betecknande nog aldrig att Gud kallade ”några till präster.” Hur skulle några kunna vara kallade till det alla är? Däremot läser vi att Gud kallar några till apostlar, profeter, förkunnare, herdar och lärare.<sup>64</sup> Ändå tog det inte långt tid förrän man i kyrkan började kalla några för präster, och de som inte var präster benämndes lekmän. Det hade inte behövt vara ett problem, och var det inte heller inledningsvis, om man inte hade börjat betrakta prästen som helgad – konsekrerad – på ett sätt som gick utöver den prästerliga tjänst som hela Guds folk äger i kraft av dopet. Visionen av hela kyrkan som ett folk av präster började därmed långsamt försvagas. Pingstens andliga myndigförklarande av människan hotades.

## Hur blir man äldste?

Vi ser alltså hur de nytestamentliga församlingarnas ledare i huvudsak beskrivs med termen äldste. På samma sätt som Nya testamentet aldrig säger att några i församlingen är kallade till präster, heter det inte heller att ”han gjorde några till äldste”. Det var givetvis några som uppfattades som äldste, men de räknas inte upp vid sidan om de karismatiska tjänsterna i till exempel Första Korinthierbrevets tolfte kapitel eller i Romarbrevets tolfte kapitel.

Hur ska det förstås? Av Nya testamentet kan vi utläsa att det i församlingarna inte bara fanns människor som utövade inflytande genom de gåvor Anden gett, utan också en bestämd ledarstruktur bestående av en grupp valda äldste som bar huvudansvaret för församlingens ledning. Men det rådde ingen motsättning mellan de så kallade karismatiska tjänsterna och den tjänst som de äldste hade, tvärtom tycks det som att personer valdes till äldste just därför att de hade utmärkt sig genom andliga gåvor. De äldste kunde vara såväl apostlar som profeter och lärare. Petrus, som är både apostel och lärare, talar till exempel om

sig själv som ”en av de äldste”.<sup>65</sup>

De äldste omtalas alltid i relation till församlingen på en given plats. Profeter, apostlar och förkunnare kunde ha en ambulerande tjänst, medan de äldste utgjorde den lokala församlingens bofasta ledare. Dessa var personer som församlingen kände. De flyttade inte och de byttes inte ut – såvida de inte misskötte sin tjänst. Uppdraget var livslångt. Somliga bland dem utmärkte sig framför andra, de skötte sin uppgift att leda på ett sätt som ingav största tänkbara förtroende. Som Paulus skriver till Timotheos: ”Sådana äldste som sköter sin ledaruppgift bra är värda dubbel lön ...”<sup>66</sup>

Den helige Ande är den som ytterst utser äldste, något som betonas i Paulus ord till de äldste i Efesos: ”Ge akt på ... den hjord som den helige Ande har satt er att ha uppsikt över.”<sup>67</sup> Kallelsen kommer från Gud. Det uteslöt inte den roll som människor spelade – Paulus uppmanar till exempel Titus ”att tillsätta äldste i varje stad”<sup>68</sup> – men det gällde att vara lyhörd för Andens ledning.

När valet av äldste gjorts bekräftades det i

församlingen genom handpåläggning. ”I varje församling utsåg de också äldste, och efter bön och fasta anförtrodde de dem åt den Herre som de hade kommit till tro på”.<sup>69</sup> Vem som helst kunde alltså inte göra anspråk på att vara en äldste i kraft av sina andliga gåvor eller erfarenheter. Församlingen visste vilka de äldste var, de var offentligt avskilda. Det gällde därför att inte vara för snabb med att tillsätta äldste, något Paulus antyder i sitt första brev till Timotheos: ”Lägg inte förhastat dina händer på någon.”<sup>70</sup> Här syftar handpåläggningen på avskiljandet av ledare. Det krävdes bön och fasta, i likhet med hur Jesus bad natten igenom innan han utvalde sina tolv apostlar, för att urskilja vilka Anden hade utvalt. Att ha för bråttom med valet av äldste kunde få allvarliga följder.

## Den svenska modellen

Inom svensk pingströrelse har det funnits en betydande konsensus i praxis vad gäller val och avskiljning av äldste. Efter bön och prövning bland de äldste lägger dessa fram förslag i församlingen på kandidater till nya äldste. Församlingen ges därefter tid att delta i bönen och prövningen, som sker utifrån Nya testamentets kriterier, och har då även möjlighet att till de äldste framföra sina synpunkter på dem som föreslagits. Om inget anmärkningsvärt framkommit avskiljs de som blivit föreslagna. Det sker i församlingens gemenskap genom handpåläggning och bön efter bibliskt mönster. Många pingstförsamlingar låter numera dem som avskiljs som äldste avge löfte om tystnadsplikt. I avskiljningsakten läses ord ur Nya testamentet om äldstetjänsten varefter föreståndaren säger:

*Som församlingens äldste lovar du att icke för någon röja de djupa förtroenden som människor i samvetsnöd kan komma att lämna dig. Din uppgift har du erhållit från Gud och det är inför honom som du en gång skall göra räkenskap Som församling kommer*

*vi att vara med och stödja dig så att du frimodigt kan träda fram på den dagen.*

Därefter riktas frågan till var och en av dem som ska avskiljas:

*Är du NN villig att med Guds hjälp gå in i tjänandet som äldste i församlingen med det ansvar som här beskrivits inför Gud och människor?*

Det var länge självklart att tjänsten som äldste i svensk pingströrelse betraktades som ett livsuppdrag, i likhet med synen på uppgiften som präst eller presbyter i de äldre kyrkorna. Är någon bekräftad som andlig ledare, och därför avskild som äldste, förblir denne församlingens äldste såvida han eller hon inte förskingrar sitt förtroende.

Här har dock en förändring inträtt under de senaste trettio åren. I dag uppfattas inte äldstetjänsten med nödvändighet som en livsuppgift i pingstförsamlingarna. Det har blivit vanligare att de som en gång blev avskilda som äldste efter en tid själva ber att få bli befriade från sitt uppdrag. Det förekommer även att äldsteuppdraget betraktas som något

som gäller en viss mandatperiod, i likhet med ett styrelseuppdrag, som sedan tas upp till ny prövning. Den utveckling som skett speglar vad som ofta är normativt i det omgivande samhället, och det finns skäl att reflektera över vad som följer av en sådan förändring. Det går inte att bortse från att den som genom sin kallelse ser sig som "livegen" i sin tjänst får en annan inre hållning till uppdraget än den som betraktar uppgiften som något han eller hon när som helst står fri att lämna.

Det kan givetvis finnas förhållanden som gör att en person anser sig behöva lämna sitt uppdrag som församlingsledare. Sjukdom eller förändrade livsomständigheter av olika slag kan spela in. Men intentionen när någon avskiljs som äldste bör vara att det rör sig om ett livsuppdrag.

Man kan fråga sig om det faktum att själva begreppet äldste som benämning på församlingsledare tonats ned, har bidragit till denna utveckling. Här finns något att reflektera över i ljuset av såväl Bibeln som vår egen historia som pingströrelse. En förskjutning i synen på ledarskap börjar ofta med att nya ord



och begrepp tas i bruk. Det finns därför anledning att ställa frågan: Går något väsentligt förlorat i synen på kristet ledarskap när vi alltmer sällan talar om äldste, den benämning som var den självklara i Nya testamentet?

## En äldstes uppgifter

Om äldste är den viktigaste beteckningen för bibliskt församlingsledarskap, vilken är då den avgörande bilden för vad utövningen av denna tjänst innebär?

När Paulus uppmanar de äldste i Efesos att vaka över ”den hjord som den heliga anden satt er att ha uppsikt över”,<sup>71</sup> möter vi den vanligaste metaforen för alla former av ledarskap i Bibeln: herden. Såväl Gamla som Nya testamentet efterlyser ledare med herdens drag och kännemärken. Kungar och präster i Israel kallas för folkets herdar. Det är knappast en tillfällighet att Israels två främsta ledargestalter, Mose och David, var herdar även till professionen. Även om herdemotivet hör till en annan kultur än vår, är det inte svårt att tillägna sig. Definitionen av en god herde kan göras enkel: en ledare vars omsorg om sitt folk är sådan att han eller hon är beredd att avstå från sitt eget liv. Därför beskrivs Gud som den ”gode herden”.

Ledarskap är uppfordrande. Utan goda herdar står ett folk skyddslöst inför hoten mot dess liv. Domen vilar tung över de herdar som missbrukar

sitt herdeskap, de ”som bara vallar sig själva”, som det heter i Gamla testamentets stora herdeporträtt i Hesekiels trettiofjärde kapitel.<sup>72</sup> Gud dömer och avvisar de herdar som svikit sitt uppdrag och tar själv över herdeansvaret för sin hjord.

Herdemotivet når sin höjdpunkt i Jesus – ”fårens store herde”<sup>73</sup> – som i Johannesevangeliets tionde kapitel ger oss Nya testamentets samlade herdeporträtt. Här förenar Jesus psalmernas och profeternas utsagor om den gode herden och tillämpar dem på sig själv: ”Jag är den gode herden.”<sup>74</sup> Därefter anger han det avgörande kännetecknet på en god herde: ”Den gode herden ger sitt liv för fåren.”<sup>75</sup>

Herdemotivet ger svaret på frågan vad som var en äldstes uppgift i de första församlingarna. När apostlarna motiverar tillsättandet av medhjälpare är det för att de själva ska kunna ägna sig helt åt ”bön och åt ordets tjänst”.<sup>76</sup> När de äldste alltmer övertar den roll apostlarna haft i Jerusalem kan vi utgå från att detta också var deras primära ansvar. En äldste lever i bön inför en öppen bibel. En viktig beskrivning av de äldstes roll får vi i Petrus första

brev där uppmaningen riktas till dessa: ”Var herdor för den hjord som Gud har anförtrott er och vaka över den, inte av tvång utan självmant, så som Gud vill, inte av vinningslystnad utan av hängivenhet.”<sup>77</sup>

De äldste var församlingens herdor – dess pastorer – och utövade bland annat detta uppdrag genom undervisning. Paulus talar om sådana äldste som ”ägnar sin kraft åt ordet och undervisningen”.<sup>78</sup> I Apostlagärningarnas femtonde kapitel har de äldste en avgörande roll när beslut fattas som gäller den kristna läran. Petrusbrevets ord om att de äldste inte fick låta sig påverkas av ”vinningslystnad”, antyder deras skyldighet att se till de fattigas behov. De hade uppenbarligen hand om de pengar som samlades in. Att ansvaret för församlingsekonomi vilade på de äldste framgår även av att en större penninggåva som insamlats i Antiochia till församlingen i Jerusalem överlämnades ”till de äldste”.<sup>79</sup>

Jakob, Herrens bror och Jerusalemförsamlingens föreståndare, berör en annan av de uppgifter som de äldstes hade: ”Är någon av er sjuk skall han kalla till sig de äldste och de skall smörja honom med olja

i Herrens namn och be böner över honom. Deras bön i tro skall rädda den sjuke, och Herren skall göra honom frisk. Och har han syndat skall han få förlåtelse.”<sup>80</sup> De äldste hade en offentlig förbönstjänst i församlingen, och deras böner förväntades vara verksamma till både helande och förlåtelse av synder. Även om det inte sägs uttryckligt kan vi av detta utgå från att de äldste även i övrigt hade en ledande roll i församlingens böneliv, och då inte minst i firandet av Herrens måltid som utgjorde hjärtat i församlingens gudstjänst.

Genom ett liv i bön och överlåtelse förmedlade de äldste Guds kärlek och visionen av vad församlingen är kallad att vara i den här världen. De gick före, under motstånd och motgångar, ibland på okända och oprövade vägar, ja, ända in i döden om så krävdes. De vakade över ordningen och undervisningen i församlingen, ibland till priset av att inte alltid vara populära bland alla. En äldste drivs inte av en önskan om att vara folkkär, men vägleder och förmanar i den tro ”som får sitt uttryck i kärlek”.<sup>81</sup>

## Med Jesus som förebild

I Petrus undervisning till de äldste påminns dessa om att deras herdeskap har sitt ursprung och sin förebild i honom som är ”den högste herden”.<sup>82</sup> Jesu ledarskap, och därmed alla former av kristet ledarskap, beskrivs bäst med bilden av herden.

De två viktigaste kvaliteterna i Jesu sätt att leda är ömhet och överlåtelse. Herdens sinnelag är inlevelsen. Den står att läsa i Jesu blick när han ser människorna: han ”fylldes av medlidande med dem, för de var illa medfarna och hjälplösa, som får utan herde”.<sup>83</sup> Heligheten sitter i den blick med vilken en människa ser på sin omgivning; i det sätt på vilket hon lägger sitt öra till sina medmänniskors vanda. Paulus ord om den unge Timotheos ger uttryck för vilka egenskaper som gjorde någon till äldste: ”Jag har ingen annan med samma förmåga att känna det rätta ansvaret för er.”<sup>84</sup>

Herdens inre hållning är självuppgivelsen. Uppdraget kräver överlåtelse. Personliga intressen får offras till förmån för hjordens välgång. I denna överlåtelse konfronteras en människa alltid med sin

egen ofullkomlighet. Hon blir varse glappet mellan sin egen synd och Guds fullkomlighet. Jesu ord ”Var fullkomliga, så som er fader i himlen är fullkomlig”<sup>85</sup> kan uppfattas på olika sätt. Om vi tolkar dem som en uppmaning att eftersträva perfektion riskerar de att göra oss antingen nedslagna eller odrägliga. För att kunna ta dem till oss måste vi inse att fullkomlighet tillhör Gud, inte oss. Vår lott i den här världen är och förblir ofullkomligheten.

Det finns ingen annan väg till helighet än sårbarhet. Det är en av de viktigaste erfarenheterna Simon Petrus efterlämnar till oss. På kallelsens strand behövde han inte skyla sina sår. Tvärtom insåg han att det var just genom såren som Gud fann en väg in i hans hjärta och kunde bruka honom i sin tjänst.

Församlingens äldste är förvaltare av Guds hushåll. Men framför allt är de ”förvaltare av Guds nåd”,<sup>86</sup> den gudomliga människokärleken. De kallas äldste därför att de levt tillräckligt länge för att befrias från alla illusioner om sin egen helighet. De som på djupet mött sig själva, och likväl mött barmhärtighet, bär som en dyrbar skatt i sitt hjärta Jesu ömhet för

människorna; den vördnad som tillkommer varje  
människa så som skapad till Guds avbild.



## Ett andligt testamente

Låt oss till sist lyssna till några ord ur Paulus andliga testamente till de äldste i Efesos, som han överlämnar när han vet att han inte kommer att se dem igen personligen. ”Ge akt på er själva”,<sup>87</sup> lyder apostelns första råd när han i Miletos kallar dem till sig.

En församlingsledares första ansvar är att vårda och vaka över sitt personliga liv. Inget är viktigare än det fördolda livet med Kristus hos Gud. En äldste är inte ledare och lärare i kraft av sin egen person, endast i förhållande till hur Anden låter Kristi liv genomströmma det egna hjärtat. Därför får ingen, enligt Jesus, kalla sig ”lärare” eller ”mästare”.<sup>88</sup> Uppdraget är att göra människor till Jesu lärjungar – inte till sina egna efterföljare. En kristen ledare är endast ledare i härledd mening, det vill säga i förhållande till hur Kristus genom Anden blivit synlig i hans eller hennes liv. Hebreerbrevets uppmaning till oss att efterlikna våra ledare – ”se på vad deras liv förde fram till och ta efter deras tro”<sup>89</sup> – förutsätter dessas Kristusefterföljelse. Att ta efter dem är att efterlikna Herren själv.

Därefter uppmanas de äldste att ”ge akt ... på

hela den hjord som den heliga anden satt er att ha uppsikt över, för att ni skall vara herdar för Guds församling”.<sup>90</sup> Deras relation till församlingen förväntas vara av det slag som herden har till sin hjord. Församlingsledaren är alltid en herde, annars är han inte lämpad att vara en föreståndare. Petrus får som den unga kyrkans förste ledare kallelsen att vara en herde för Jesu hjord. Men Petrus har ingen egen församling. Hjorden tillhör Herren, den är ”Guds församling”, inte föreståndarens. Han förestår bara vad som rättmätigt tillhör Gud, ”den högste herden”,<sup>91</sup> som ”vunnit (den) åt sig med sin sons blod”.<sup>92</sup>

Paulus har under sina tre år i Efesos förkroppsligat ett självutgivande ledarskap, grundat i kärlek. När han nu överlämnar sin mantel åt dem han varit med och avskilt till äldste, är det genom att böja knä tillsammans med dem. ”Efter sitt tal föll Paulus på knä och bad tillsammans med alla de andra”.<sup>93</sup> Det bästa och dyrbaraste han kunde ge dem var sina böner. Så hade han levt. Så hade han lärt.

När han i sitt brev till församlingen i Efesos några år senare uppmanar dem att ”aldrig tröttna i er bön

för alla de heliga”, kunde de se honom framför sig. Bilden av en knäböjande apostel hade etsat sig fast på näthinnan när de tagit avsked av Paulus i Miletos. Den bilden kunde de mana fram närhelst de frestades av tvivel och modlöshet i uppdraget. Deras liv var inte längre deras eget. De var kallade av den helige Ande att utge sig själva i bön och omsorg för den hjord de anförtrotts av Herren.



## Noter

- 1 1 Pet 5:1.  
2 Joh 21:16b.  
3 Joh 21:16a.  
4 Joh 21:15.  
5 Fil 2:8.  
6 Joh 10:11.  
7 Matt 16:24.  
8 Fil 2:10.  
9 Se Matt 7:21–23.  
10 Matt 5:8.  
11 Jämför Apg 20:30.  
12 Joh 10:11, 14.  
13 NOT  
14 United Methodist Church är ett exempel på detta.  
15 Apg 20:28.  
16 Tit 1:5.  
17 Tit 1:7.  
18 Paulus talar här om både föreståndare (*episkopoi*) och medhjälpare (*diakonoi*) i pluralform.  
19 Apg 15:2, 4, 6, 22, 23.  
20 Gal 1:19.  
21 Jak 15:13.  
22 Gal 2:9.  
23 Apg 12:18.  
24 Apg 21:17.  
25 Eusebios Kyrkohistoria (Artos 199+).  
26 Ignatios av Antiochias sju brev från ca år 100 anses allmänt ha spelat en stor roll för den utformningen av det så kallade tredelade ämbetet – biskop, presbyter/präst, diakon – som kommit att bli mönsterbildande inom stora delar av kristenheten.  
27 När synagogföreståndaren omnämns i Nya testamentet används ett annat grekiskt ord, archesynagogous. Se bland annat Luk 8:41, Apg 18:8.  
28 Diasporan = försking-

- ringen. Ungefär tre fjärdedelar av judarna bodde utanför Israels lands gränser vid denna tid.
- 29 ”Synagoga” betecknar liksom ordet för församling (*ekklesia*) i Nya testamentet själva sammankomsten, inte en byggnad. Dock förekom även synagogbyggnader.
- 30 1 Thess 5:12.
- 31 I provöversättningen av NT 1982 översattes detta ord med ”föreståndare”.
- 32 1 Tim 3:15.
- 33 Apg 11:30.
- 34 Apg 14:23.
- 35 Apg 15:2, 4, 6, 22, 23.
- 36 Apg 20:17.
- 37 Pastoralbrev: Timotheosbrevet och Titus brev.
- 38 1 Tim 5:1.
- 39 Tit 2:1.
- 40 1 Tim 5:17.
- 41 1 Tim 5:19.
- 42 1 Tim 4:14.
- 43 Till exempel Luk 22:66.
- 44 Apg 6:3.
- 45 1 Tim 3:6.
- 46 Tit 1:6.
- 47 Anepilemeptos.
- 48 1 Tim 3:2.
- 49 Grek = anenkletos.
- 50 1 Tim 3:7.
- 51 Se bland annat Rom 8:1, 1 Kor 1:30, 2 Kor 5:16, Gal 3:26.
- 52 1 Tim 2:8.
- 53 Andens frukter återger Kristuslikheten, Gal 5:22–23.
- 54 1 Tim 4:12. Paulus skriver detta till Timotheos omkring år 64. När Paulus tar med Timotheos i sitt team året 49 eller 50 (Apg 16:1–2) bör han varit åtminstone i övre tonåren med tanke på att han var

	känd och hade byggt	78	1 Tim 5:17.
	upp ett förtroende i	79	Apg 11:30.
	både Lystra och Derbe.	80	Jak 5:14-15.
55	1 Tim 4:14.	81	Gal 5:6.
56	2 Mos 19:6.	82	1 Pet 5:4.
57	Matt 27:51.	83	Matt 9:36.
58	Heb 10:19-20.	84	Fil 2:20.
59	1 Pet 2:4, 9.	85	Matt 5:48.
60	1 Joh 2:27.	86	1 Pet 4:10.
61	2 Mos 19:6.	87	Apg 20:28.
62	Heb 5:1.	88	Matt 23:10.
63	Ef 4:11-12, Rom 12:4-	89	Heb 13:7.
	8, 1 Kor 12:28.	90	Apg 20:28.
64	Ef 4:11.	91	1 Per 5:4.
65	1 Pet 5:1.	92	Apg 20:28.
66	1 Tim 5:17.	93	Apg 20:36.
67	Apg 20:28.		
68	Tit 1:5.		
69	Apg 14:23.		
70	1 Tim 5:22.		
71	Apg 20:28.		
72	Hes 34:3.		
73	Heb 13:20.		
74	Joh 10:11a.		
75	Joh 10:11b.		
76	Apg 6:4.		
77	1 Pet 5:2.		

